

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 39.

Fylke: Rogaland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Erfjord.

Emne: Hög tidomat ved fameliefes tid. Bygdelag:

Oppskr. av: Gudmund Færvik

Gard:

(adresse): Vik i Erfjord.

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

A. Fødselen.

1. Det var spikk at nabo-koner, slektinger (ikkje slektingar som bur langt i frå) og venninner kom med mat til barselkona.
2. Dei kom enkeltvis.
4. For omlag 30 år sidan kom dei fyrste med sengmat alt andre dagen. Og so helt det på å kom grautkakerne fleire dagar fram etter. Summe dagar kunde det koma ei eller to med sengmat, summe dagar fleire; men det passet seg so at dei ikkje kom alt for mange same dagen.
5. Kvar kona gjekk berre ein gong. No går dei sjeldan med sengmat for enn kona er opppe.
6. For omlag 30 år sidan var det graut, ^{leip og vaffelkaker} bar til sengkona; men etter den tid so har det misika av med grauten til sengmat. Dei tar meir og meir gått over til limestikke klaukaker. Dei yngre konor går med klaukaker; men sume eldre konor kaker enno graut

og gær med til sengmat.

7. Dei siste åri har sume konor
beru med seg ei gáva som dei gjev.
Gáva er helst ein ting som barnet
fung. Det kan vera eit fleoplagg,
eit lystykke eller liknande.

8. I eldre tider so hadde konone
senggrauten i ambrar. Eg har sjölv
set nokre grautambrar her i bygdi.
Men eg har ikkje set dei i bruk, so
her er vel ein 50-60 år sidan dei
slutta med å bera senggrauten i
ambrar her i bygdi. Dei ambrene
eg har set her har vore blå med
rosemaling på.

Leinane har dei nyta porseleens
skåler, steinløyfaren eller fat
då dei bar senggraut til barselkonone.

9. All mat som dei ber til barselkonone
kallar ein for sengmat, grauten er
og mekruka.

10. Det var alltid kona sjölv
som gjekk med sengmat, har
ikkje høyr at ho sende skære dotre
eller tenestgjenter.

11. For omlag 20 år sidan vilde
ein helst ha halde det for usømeleg
om ei kona hadde hørt mannen
sin med når ho gjekk med sengmat
Men i dei siste åri kender det
jamt at mennene er med, og ingen
held det no for usømelegt.

12. Det har alltid vore slik at
dei som kom med sengmat skulde
ha fraktering. Det er helst kaffi

- og baker du vart trakterte med.
 Det har ikkje vore skilnad om barnet var gut eller jente.
13. Har ikkje høyrst at her er noko sers namn på desse små gjestebodi.
14. Har ikkje høyrst om "kone måltid" etter ho var lappe her.
15. Har ikkje høyrst at her var nokon skilnad på om mødrene var gifte eller utgifte.
16. Det var for omlag 30 år sidan at stikken byrja å tobiffa slik at ein ikkje berre hadde med seg graut, lefsa og vaffelkaka til sengkone. Har ikkje høyrst at ^{du} har hørt såsøpa til sengmat her. Det har i desse siste 30 år vorte slik at det har minke meir og meir av med grauten, lefsa og vaffelkaka til sengmat, og i staden er du gått over til baker. I dei siste år har du og byrja å gi blomar.
17. Har ikkje høyrst at ein eldre liden hadde noko gåve med til den nyfødde.
18. No har du jamt med si lita gåve til den nyfødde. Det kan vera eit klesplagg eit tystykke eller liknande.
19. Ein helt dåpskelas i eldre tid. Det var helst berre faddane som var i barslet.
20. Dåpselskapet het barsel.
21. Gjestene hadde førning med seg. Har ikkje høyrst at her var nokon bestemt spiseseidel.

22. Har ikkje høyrst at her var nokon viss regel føre kor mykje feining dei sku ha med seg, eller ikkje at ho som bar barnet til dåpen sku ha meir feining med seg enn dei andre.

23. Det har vore lite endring i barselsritane i den siste mannsalderen. Det er nokolunde no som det har vore.

B. Fødselsdag.

(Jeborsdag seier me her) vart ikkje føra hørt for barn eller vaksne i eldre tider.

25. Fødselsdagen vart ikkje halden hørt for vaksne, men berre for runde tal, serleg når ein er komen oppi åra.

26. No ber ein sjeldan nokon, dei som vil yrsja til tukka hjem kelt sjelbedne.

27. Det er stikk å gi gaver til fødselsdagen når du som fyller året er 50 år eller meir. Det er kelt slektningar som gir gaver.

Dei som hjem har med seg kaker, kelt blattkeper.

28. Har ikkje høyrst at du sku ha nokon spesiell rett til fødselsdagen i eldre tider.

29. No er det mest kaffi og kaker til vaksne, og sjokolade og kaker til born. Har ikkje høyrst at det skal vera kringla og blattkeper med lys på.

5.
C. Konfirmasjon.

30. Anna Hama.

som er over 70 år gammel, fortel at i eldre tider hadde ein aldri her noko lag konfirmasjonsundagane.

31. No held dei store selskapskomfirmasjonsundagen. Det er mest som store brudlaup sume stader, omlag 30 mann kan dei ha på sjølve konfirmasjonsundagen. Det er då slektningar og nemaste grannar som er bedne. So kan dei fleste selskaps ein holdt sinare i vika. Då er det slike som har hatt konfirmasjonslag sjølve og andre som er bedne.

Her er omlag 30 år sidan at dei tok til å halde konfirmasjonslag. Fyrst og minnest, so var det berre små selskaps ein hadde; men sinare har det auk på etter kvart serlegt dei siste 10-15 år.

32. Ein ber læraren, og dei som bur sentralt til ber presten, og so ber ein slektningar (også dei som bur langt frå) og grannar og vener.

33. Gjestene har forning med seg.

34. Det er skikk å gi gaver til konfirmasjon og berre dei som er bedne til jestedod gir gaver.

35. No er det helst blå. So for ein har med seg til forning.

6

Summe kokar dravle og summe har
leppa og vaffelkaka med til forning.
Blått skakone stikjer sume heime,
sume får dei frå bakerar i byen
eller frå bakerar i nærleiken.
Andre kokar stikjer ein helst heime.
Har ikkje høyrst at ein har bestemte
uttar eller kakar som bakeren på
staden eller i byen anbefaler.

D. Brudlaup.

36. Eldre folk
tungsar ikkje at her vart halde
frelavingsgjestebod.

37. Heller ikkje no vart her halde
gjestebod når nokon frelava seg.

38. a. Etter som eldre folk fortel
so var det 4 måltid i brudlaups
garden.

b. Det var morgansmat: Brød og
smør, vaffelkaka, dravle og leppa og
kaffi. So var det kaffimat att,
for enn dei viste til kyrkje.

Etter kyrkjeferde var det middag,
og so var det brømsmat til kvelds.

Til middags so var det i eldre
tider kokt kjøtt, seinare vart
kjøttet stekt. Dei hadde sjupe (sidd)
attåt det kokte kjøttet.

Då dei tok til å stekja kjøttet,
so vart det sviokelaup på dei
it attåt. Enda seinare so er
det koser, helst av svioker, dei
hadde og har attåt speik.

Til desiren har dei fløyte.

I eldre tider var det bruk for
gjæve som bad
til brudlaups og ho hadde ein tjann med.

e. Har ikkje høyrst at her var nokon rett som burde serverast i kvar & brudlaup.

d. Her var fast program for andre dagen. Då sku det alltid vera fisk og graut til middag. Bruregraute minde dei kan.

Har ikkje høyrst at ein tuijje dagen hadde lag for hjelpearane.

Tuijje dagen fette gjestene morgonsmat og so virke dei kvar til seg.

39. Det var dravde leppa og waffelkaka dei mest nytta til forining i eldre tider.

Har ikkje høyrst at her var nokon regel for kor mykje gjestene skul ha med seg til forining.

Dei sende ikkje noko; men hadde foriningen med seg då dei kom.

40. Har ikkje høyrst at maten f. eks smoret sku pyntast på nokon viss måte.

41. Det kende aldri at den som bad til brudlaups samla inn hjøst.

42. Lendingen kallar ein her for forining.

46. Det var nokre koner som stelte med maten. Ein kalla dei for ridsle kimer.

47. No veit her ikkje halde fleire dagars brudlaup lenger.

Det er omlag 40-50 år sidan det vart stutt med brudlaup som vana i fleire dagar.

48. Det lendar at sume held brudlaup.

på hotel i Stavanger; men det er
ikkje vanlegt.

49. Summe reiser til Stavanger og
lar seg via der utan å halda brud
laupslag. Og somme reiser til Stavanger
og vart vigde der og so tar dei lag
tüm kvelden etter at dei hjem heim.

50. Dei som ikkje held brudlaups
lag får berre gaver av sine nemaste.

51. Ein held ikkje fest på årstagen
til brudlaupsdagen kvart år.

Det er fest på 25 årstagen og seinare.
Har ikkje høyrst at ein her har
håvst fest før.

E. Gravøl.

Det var slektninger,
grannar og vener ein bad i begravelse.

Bygdi er oppdelt i belag, grannlag. (grannlagje)

Grannlagje er ikkje like stort.

På gardane skal ein be alle som
ein skifter med, sjølv om gardane
høyrer til kvar si sokn.

Often ein ber ikkje lenger
i grannbygdene enn på dei
gardane ein skifter med.

Det var til årskomne kvinner
som bad til begravelse.

Var det ufoi og lange vegar kunde
minner og be til begravelse.

Dei som bad til begravelse kom
stilt inn og kelsa. Dei vart bedne
om å setja seg. Dei sat og pratte
ei stund og so miste dei seg opp og sa:
Og sto kelsa ifrå - - om de vil kome

å fylgja på grava: so se du hva tid begravelse sto vara.

Dei som bad skjø alltid ha kaffi og mat. Var det fettgrendt so kunde dei ikkje eta i alle hus: men ein baik dei alltid mat.

Eldre folk minner enno begravelse for selabo (selabodsdagen) sejer sume eldre folk enno.

Har ikkje høyrst at ein sejer gravill her.

53. Eldre lider varde selabo i 2 dagar. Slektningar som hadde lang veg kom dagen for likfersdagen og so bad ein slektningar som budde no mare til kveldsmat. Dei hadde og har jamt hjitkahe atåt kaffi ma len denne kvelden.

Etter som eldre folk minner so var det 4 måltid til dagen.

54. Der ein hadde lange vegar til bykje møtte folk fram til legf. Dei fekk kaffi og mat 2 gonger for enn dei reisde til byrbye. Middag fekk du då du kom att fra byrbye, og so fekk du kaffi og mat 1 gong seinare. Det var hjit og sold til middags fyrste dagen. Andre dagen hadde dei fisk og grau til middags. Det var helst risengrønsgrau til dei hadde. Det var kaffi og brømat til du andre 3 mæle. Slektningar fekk mat og kaffi til morgons 3je dagen for enn du

reiste heim. Dette gaddt du slaktnin-
gar som hadde lang veg og låg på
garden. Ellaten vart servert på
langbord. Har ikkje høyrst at
gjestene var servert ståande.

55. Har ikkje høyrst at her
var nokon rett som ikkje burde
nyttast ved begravelsesmiddagar.

56. Har ikkje høyrst at hovudmålti-
det hadde nokon serobilt namn.

57. Gravålet vart alltid kalde i
heime i eldre tider. Det har i seinare
tid kent, at ein har havt begravelse
på badehuset når ein har havt
båten plass; men det er ikkje
vanlegt. Det kende at husmenn,
som hadde små hus og lite råd,
ikkje hadde middag i begravelse.

58. Gjестene hadde alltid feirun-
gen med seg. Den vart aldri
send dagen for.

59. Har ikkje høyrst at dei
ymse matvarer skulde påbrest
på nokon viss måte.

60. Har ikkje høyrst at her var
skilnad på maten om den døde var
gift eller ugift.

62. Det er omlag 40 år sidan du
slutta med å ha fleire dagars gravål.
No er det berre ein dag. Ein har
framleis middag i gravåla.

Folk får kaffi og mat når du kjem, so
reisar du med liket, når du kjem heim
att frå kyrkja er det middag dei får
seinare får dei kaffi og kaker, dravle og

lyssa og blau skakar, sùttherbrød.

Det siste har dei byrja med smørbrød i det fryske måltidet, det er berre sume som gjer det.

Brød og vaffelkaka er alltid på bordet. Til middag er det no stik og diser.

63. Etter at dei stutta å brygja maltol heime er det lite alkohol dei har nytta i gravøl. C^o er det heilt stutt med det her i bygdi.

64. Gamaldags sending har luteq halde seg lengre ved gravøl enn i andre slag gjestebod.

Dravle kokar ein enno, so sant ein kan få det til, og har til føining til gravøl.

65. Er svare på ovanfor.

66. Ein nyttar ikkje alkohol no.

67. Ein held ikkje begravelsesmiddag på hotel.

68. Det er ikkje vanlegt å be gjestene gjennom skriftleg innbjuding. Det hinder at ein ber utanbygde buande gjennom brev.

Pro ber ein helst gjennom avisa. Men enno er her dei som ber på den gamle måten.

Den gamle delingsmåten med grunnlag held seg enno.

Ber ein i klapp so møter der folk opp frå heile gannlage.

69. Her er onlag 50-60 år sidan dei tok til å avventu dødefall i bladi.

12.

F. Nye festar.

70. 17. mai. Det har ikkje laga seg nokon tradisjon om kva sein Johu ka til mat 17. mai.

71. Dei fleste feirar morsdagen. Det er omlag 15-20 år sidan dei fyrste byrja halda morsdagen, sidan har det auk so so er det vanlegt.

72. Her er enno få som feirar farsdagen. Det er det siste året ein har høyrte o. b.

73. Det er helst blått ha her dei stiller til og går med.

74. Har ikkje høyrst at bakarar i byen eller i meiriken anbefala serlege ha kor til mors eller farsdagen.

75. Ein har vel høyrst om desse dagane av folk som har vore ute, og lese om dei i bladi.